

CADRUL ETNOGRAFIC AL CULTULUI FUNERAR ÎN OAȘ

GHEORGHE HAIDUC

Țara Oașului, așezată în partea de nord-vest a țării, ocupă un loc distinct în aria lingvistică și etnografică unitară și conservatoare a zonei. Din sfera amplă a riturilor, cele funerare sunt mai conservatoare și se îmbină cu obiceiurile străvechi, păstrându-și până astăzi în compoziția lor concepții străvechi asupra interrelațiilor trup-suflet și legătura între decedați și omul viu. Moartea nu este acceptată cu ușurință de comunitatea sătească, mai ales când este vorba de dispariția unor oameni tineri, considerată ca o abatere de la ordinea firii și privită ca un accident. Respingerea morții se manifestă de la primele semne de avertizare a omului cu moartea. Simptomul patologic își găsește singur presupunerile sau avertizările ce se ivesc între ele și natura lucrurilor ce-l amenință. Așa sunt presupusele prevestiri făcute de păsări și animale, visele sau unele incidente ce se ivesc pe parcursul vieții omului. Una dintre păsările considerată ca prevestitoare a morții este cucuveaua, denumită în popor „pasărea morții”. Această pasăre, care trăiește o viață nocturnă, se așază pe acoperișul casei și cântă pe un ton jalnic, neplăcut, provocând bătrânilor și, mai ales, celor suferinzi, griji și neliniște, considerând acele sunete de cântec un avertisment, o chemare a celui care o aude spre cele veșnice¹. În multe cazuri, această pasăre este alungată de pe acoperișul casei, pentru a restabili liniștea nopții, dar și a sufletului, pentru toți ai casei.

După cum se observă, moartea rămâne în conștiința omului nu ca o consolare, pentru că „paradisul” de dincolo nu ispitește pe nimeni, iar pierderea unui individ rămâne o mare nenorocire pentru familie. Deci, orice concept despre moarte este înlăturat în mod categoric de către om. Pentru o mai mare siguranță, a omului la viață, în multe cazuri întreabă cucul: „Câți ani vor fi până voi muri”? Cucul este considerat o pasăre mai apropiată omului și sentimentelor lui. Când începe cucul să cânte, omul începe să-și numere anii. Este o mare satisfacție când cucul îi prevestește ani mulți omului. Dar nici în cazurile când cucul îi stabilește ani puțini, prin cântecul lui, omul nu disperă, deoarece întrebarea către cuc se repetă până când anii pe care-i prevestește îl satisfac pe cel în cauză. Deci, cucul, ca vestitor al primăverii și cântăreț al dragostei, a devenit simbol al vieții.

¹ Cucuveaua este o pasăre nefastă, care apare noaptea și cântă lucru rău — moartea. Această credință are o largă răspândire în întreg Ardealul.

Și vrabia este considerat un mesager al morții, atunci când bate cu ciocul în geam.

Omul găsește și în propria gospodărie prevestitori ai morții. Găina, atunci când începe să cânte ca și cocoșul, este tăiată, pentru a înlătura „plăzuirea” (prevestirea) morții. Iar câinele este bun pe lângă casă atâta timp cât își face datoria de pază și latră obișnuit; când însă își transformă lătratul și urlă a pustiu, este ucis, deoarece prevestește moartea în familie și „mărșânul” (pericolul) trebuie înlăturat².

De rău augur este socotită și apariția șerpilor după Ziua Crucii (14 septembrie), dată după care „se ascund în pământ” (credință în Cămrzana, Certeze și Turț)³.

În preziua sărbătorii „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul” (24 iunie) — Sânzâienele — un membru din familie culege de pe câmp sanzâiene (Galium verum), din care, în dimineața de Sânzâiene se împletesc atâtea cununite câți membri de familie sunt în casa respectivă și se aruncă pe rând pe acoperiș, spunând: „Dă, Doamne viață lungă celui pe care-l numesc”. Dacă prin aruncare rămân toate cununile pe casă, este o bucurie mare pentru întreaga familie și evenimentul se sărbătorește în aceeași zi, în mod mai deosebit față de sărbătoarea obișnuită. În cazul când una din cununite cade jos la aruncare, este semn rău și dă mari griji familiei⁴.

Dacă în casă se crapă icoana sau oglinda, sau dacă cade jos de pe perete, este iarăși un semn rău, destul de răspândit în credința populară.

Omul, ființă planetară, crede că, în raportul său strict individualizat cu macrouniversul, își are steaua sa. De aceea, și credința că, atunci când cade o stea, moare și un om.

Tot din cultul funebru face parte și tălmăcirea viselor. Dacă cineva visează că i-a căzut un dinte, este semn rău și-i va muri o rudenie apropiată; iar dacă i-a căzut o măsea, va muri cineva chiar din familie. Dacă visezi pe cineva cu multe pete de sânge pe corp sau pe față, va avea o moarte năprasnică.

Dacă visezi pe cineva că a căzut într-o groapă sau o fântână, este o „bicisnicie” (stare vrednică de plâns) de neînlăturat — moartea. Dacă în vis apare o femeie îmbrăcată în negru, prevestește moartea.

Au fost numeroase cazuri când prevestirile din vis s-au adeverit, găsindu-și corespondentul în realitate, tălmăcirea viselor căpătând credibilitate în credința populară.

Semn rău este și dărâmarea casei sau a cuptorului, care prevestește mare pericol pentru familie, într-o perspectivă mai îndelungată în timp⁵.

Deși există atâtea teamă de moarte, ea totuși nu poate fi înlăturată, și moartea se prezintă alegoric, cu coasa ei, pe rând la fiecare casă și-și îndeplinește programul prestabilit, luând câte pe unul dintre noi, în cele

² Informatori: Mărincaș Irina, 59 ani, Vama, nr. 415; Tudor Vasile, 40 ani, Gherța-Mică, nr. 91 și Sarca Vasile, 50 ani, Negrești-Oaș, str. Turului.

³ Lazăr Săineanu.

⁴ Informatori: Robotin Gheorghe, 71 ani, str. G. Coșbuc, nr. 431 și Mam Paulina, 60 ani, str. Mică, ambele din Vama.

⁵ Informatori: Văd. Dorlea Maria, 64 ani, str. Hâroasa, nr. 394, Certeze, Coțan Maria, 74 ani, str. Bisericii, nr. 324, Gherța-Mică și Pop Gustina, 76 ani, Vama, str. G. Coșbuc, nr. 429.

mai multe cazuri după o boală lungă și în mari dureri. Dacă muribundul se chinuie prea mult, este obiceiul să fie așezat pe pământ „pe paie de grâu“ (vezi Butură Valeriu „credința în legătura cu cult. grâului în Trans) „care simbolizează sfârșitul vieții“. Unii muribunzi cer ca să li se pună la cap un sac cu pământ, pentru ca să moară mai ușor. Pământului i se atribuie, ca și în cazul nașterii, rolul unei mame universale a omului, care potolește durerile. Și dacă muribundul are oameni cu care nu s-a împăcat încă, aceia sunt chemați la patul lui și-i roagă ca să-l ierte, iar ca drept dovadă că l-au iertat, îi dau muribundului să bea apă din pumnii lor. Este foarte important ca împăcarea să se producă cu toată lumea, chiar și cu foștii dușmani, pentru că, altfel, se crede că va avea de suferit atât mortul, cât și cei ce rămân în viață.

La căpătâiul celui ce agonizează, se ține o lumânare aprinsă, sau, dacă-i posibil, se pune chiar în mâna muribundului, să nu pornească spre lumea de dincolo în întuneric, ci spre lumina adevărului veșnic de dincolo. Iar lumânarea se pune apoi cu mortul în sicriu.

După ce muribundul a trecut pragul agoniei sale, în virtutea tradiției, se deschid ușile și ferestrele, se întoarce sau se acoperă oglinda cu o pânză, ca să nu mai moară cineva din casă, se dau afară pisicile, pentru ca, trecând pe sub mort, să nu se facă strigoi, se acoperă vasele cu apă, cele goale se întorc și sita se acoperă cu o pânză groasă, ca mortul să nu mai vadă a veni înapoi⁶.

Familia trece la pregătirile pentru înmormântare după datina creștinească, la care se consideră că asistă și sufletul mortului, care, timp de trei zile, stă la streășina casei, de unde vede și aude tot ce se vorbește și se întreprinde față de el și corpul lui neînsuflețit⁷.

Dacă și sufletul mortului merge dincolo de moarte purificat prin mărturisire și împărtășanie, atunci și corpul trebuie să se purifice prin spălare, care se face de către 2—3 persoane de același sex, de către rudeniile cele mai apropiate ale familiei. În timpurile mai vechi, prelungite până prin 1950, în fiecare sat erau oameni anume care spălau morți. Pentru bărbați, făceau această muncă bărbați, iar pentru femei și tineret, această muncă era făcută de către femei. Spălătorii de morți erau considerați de către populația satească niște demoni, față de care întreaga populație satească purta o mare frică și se credea că aceștia au puterea de a vorbi și cu morții. Din această cauză, plata acestora era destul de mare și, pe lângă banii ce-i primeau, li se mai dădeau hainele mortului, lenjeria de pe pat și unele obiecte cu care mortul a avut mai dese contacte⁸.

Apa folosită la spălarea mortului se aruncă la un colț de gard, pentru a nu călca nimeni în ea, că „amorțește“ sau primește gălbănare. La Cămarzana, Turț și Vama se zice că cel ce va călca peste apa mortului, va muri.

⁶ Informatori: Văd. Robotin Maria, 86 ani, str. Victoriei, nr. 67 și Pop Mărica, 64 ani, str. de jos, Gherța-Mică.

⁷ Informatori: Rus Mihai, 78 ani, Gherța-Mică, nr. 178 și Sălea Irina, 51 ani, str. Preventorului, nr. 848, Bixad.

⁸ Informator: Mărincaș Irina, 59 ani, str. Principală, 415, Vama; Leușcă Ana, 66 ani, str. Dobi, nr. 136, Rața.

Paiele și, în multe cazuri chiar și patul în care a murit cineva, sunt arse în grădină, pentru ca mortul să nu mai vină la acea casă.

Se mai obișnuiește să se taie din părul mortului o şuviță de păr, care este folosit în mai multe scopuri. Dacă membri familiei îi poartă frică mortului sau îl visează de mai multe ori, atunci sunt afumați cu păr din acea şuviță; este folosit în diferite vrăjitorii împotriva soțului sau soției rămași văduvi, pentru a nu se mai recăsători; se pun câteva fire din şuviță sub pragul casei, ca să nu meargă norocul de la casă.

După spălare, mortul este îmbrăcat în cele mai frumoase haine; în multe cazuri bărbatul este îmbrăcat în hainele cu care a fost mire, iar femeia în hainele cele mai îndrăgite de ea, pregătite din timp pentru înmormântare.

După îmbrăcare, mortul se pune pe o laviță și se așază sub „meșter-grindă“, iar după ce se aduce „sălașul“ (sicriul), se așază în el. Se mai pun cu el cârpa cu care a fost spălat, pieptenele, lumânarea mortului. o carte de rugăciune, un colac și bani cu care să plătească vămile (după unii informatori, sunt șapte vâmi, iar după alții, douăsprezece).

Copiii nu sunt lăsați să privească mortul, deoarece pe cel mai drag dintre ei poate să-l ducă. Nu sunt lăsați nici să privească pe geam, de afară înăuntru, tot din aceleași motive; sau pot primi și gălbenirea mortului⁹. Cât timp stă mortul în casă nu se mătură, numai după scoaterea acestuia din casă, ca să nu fie alungat norocul de la casă.

În prima seară după deces, la priveghi vin numai rudeniile apropiate și vecinii; formula de salut care se folosește este: „Dumnezeu să-l ierte“. În a doua seară se face parastasul, la care participă aproape toți credincioșii care fac parte din aceeași comuniune religioasă, în frunte cu preotul local. Durata parastasului ține aproximativ două ore, după care cei prezenți sunt cinstiți cu un pahar de băutură, cozonaci și coci (gogoși). Rămân apoi la priveghi numai rudeniile apropiate, vecinii și foștii prieteni ai decedatului. Până dimineață, aceștia spun întâmplări din viața mortului sau a altor persoane, vorbesc despre strigoi și stafii, iar spre ziuă joacă cărți, obicei păstrat de la popoarele germanice.

În multe familii din zonă, se menține crezul că, în noaptea de priveghi, mortul poate să aibă vreo dorință; de aceea, nu trebuie lăsat nici o clipă singur, ca cei prezenți să-i poată asculta dorințele.

Mai ales în timpul parastasului, mortul este bocit de către partea feminină din familie.

În timpul celor trei zile, în care cel dispărut se găsește încă în casă, se fac intense pregătiri, toate urmărind un singur scop: o înmormântare cât mai aleasă, menită să arate sătenilor dragostea de care acesta s-a bucurat din partea alor săi, cinstirea și omagiul pe care-l aduc memoriei sale. În tot acest timp, femeile casei îl și bocesc¹⁰.

În prima zi a decesului sunt anunțate 4—6 femei văduve, care să facă colacii pentru mort. Colacii sunt de 3 feluri: colaci mici, pentru co-

⁹ Informator: Morar Gheorghe, 76 ani, str. G. Coșbuc, nr. 428, Vama și Bocriș Ioan, 48 ani, Cămărzana, nr. 26.

¹⁰ Informator: Pop Ioan, n. 1902, str. Băilor, Vama, și Sas Gh., 58 ani, str. Principală, nr. 39, Certeze.

pii; colaci mijlocii, denumiți „pupăze“, pentru oamenii săraci și văduve; colaci mari, pentru prapore și gropași.

În ziua înmormântării, se pregătește și mâncarea pentru pomană, care, în timpurile mai vechi, consta în ciorbă de fasole și fasole stoarsă, după care se dădea câte un colac mic pentru fiecare persoană, pentru dus acasă. Cu timpul însă, mai ales după război, se făcea zeamă acră, pe carne de oaie și boace (sarmale). În unele sate se mai păstrează acest obicei (Târșolt, Cămărzana, Turț), iar în prezent se face supă de carne, sarmale cu carne de oaie și cozonaci.

În ziua înmormântării, 4 gropași, care au fost anunțați la priveghi, se prezintă dimineața la casa mortului, la prânz, apoi se duc să sape groapa. În timpurile vechi, gropașii erau angajați de comuniunea sătească și primeau „bir“ (plată în cereale). Dar acum, groapa o fac unii oameni tineri, prieteni ai familiei mortului și care, după înmormântare primesc câte un colac.

Crucea pentru căpătâi trebuie să fie din lemn de stejar bătrân (inimos, cum spun bătrânii). Meșterul trebuia să fie un bun dulgher și sculptor. Asemenea meșteri au fost: Vereș Ioan „Cruceul“ din Vama (1840—1918); Molnar Ioan bătrânul (1898—1968) din Racșa și Mureșan Ioan (n. în 1924) din Vama, care au știut ca să dăltuiască în lemn, în afară de inscripție, și diferite motive ornamentale, îndeosebi rozete, dar această tehnică de meșteșug este pe cale de dispariție.

În ziua înmormântării sunt aduși de la biserică patru prapori și o cruce, odată cu preotul și cantorul bisericesc. În unele sate, praporii sunt duși de către persoane de același sex cu mortul, dar la Vama numai de către femei.

Ceremonia religioasă începe în camera unde se găsește mortul, și continuă în curte, unde este scos și mortul. Cel mai dureros moment pentru familie este considerat scoaterea mortului din casă, când bocetele ajung la apogeu. Ușile se închid imediat și membri familiei însoțesc sicriul, iar cel care închide ușa nu face parte din familie, pentru a nu-l duce mortul. După scoaterea mortului, două dintre femeile care au pregătit colacii leagă la fiecare prapore câte un colac și o ștergare, apoi se leagă la cele patru feșnice câte un colac și o ștergare, precum și la crucea mortului, iar pe masă se pun colacii pentru paos.

La întregirea prohodului (ceremoniei religioase) contribuie și bocetul femeilor îndoliate. Pe la jumătatea ceremoniei, două dintre femeile care au copt colacii aduc două străiți pline cu colaci pentru copii, pe care le trec peste sălaș și le predau altor două femei, care îi distribuie copiilor și oamenilor în vârstă. În unele sate (Racșa, Gherța Mică, Călinești), cei care participă la înmormântare merg pe rând să-și ia colacul. În Certeze, Bixad, Cămărzana, odată cu trecerea colacilor peste mort se trec și oi sau miei, care sunt apoi dăruiti drept pomană unor copii orfani sau oameni săraci.

După terminarea ceremoniei, sicriul este dus de către persoane din timp pregătite spre cimitir.

La Vama se duc colaci la groapă, o dată cu mortul, și, după ce a fost lăsat sicriul în groapă, colacii sunt aruncați peste groapă și prinși de către copii sau oameni nevoiași, ca semn de pomană.

La pomană se servește un pahar de băutură și mâncare, iar la sfârșit se spune o rugăciune de către cei prezenți, în memoria răposatului, după care se distribuie colaci. În unele sate se mai distribuie și ulcioare, canceauă de ceramică sau sticlă, care sunt duse acasă și păstrate la grindă, în memoria celui decedat¹¹.

În cadrul riturilor funerare, un loc aparte îl ocupă petrecerea pe ultimul drum al tinerilor nelumiți, la care nu se respectă anumite date religioase și înmormântarea capătă aspectul dualist de nuntă-înmormântare. Tinerii decedați poartă însemnele marelui (sau ale miresei, după caz). În cortegiul lor apar nunele și stegarii. Ceterașii și tinerii cântă, iar în loc de naș sunt prietenii care-l duc pe calea fără întoarcere¹².

Este de remarcat faptul că în toată zona Oașului cimitirele sunt plantate cu pomi fructiferi, iar la Vama unul dintre cimitire este într-o seculară pădure de stejari, care poate fi considerat un adevărat parc natural. Prin aceasta se observă mai bine legătura dintre om și natură, care se continuă și după moarte.

După înmormântare urmează pomenirea morților, în diferite etape: în prima duminică după înmormântare, la 6 săptămâni și la un an. De fiecare dată se citește pomelnicul și se ridică paus în amintirea mortului, iar acasă se face masa de pomenire (pomana). Se mai amintesc morții în postul mare, la sămbetele morților, iar în unele sate se mai aminteau și în Joia Mare, când femeile credincioase duceau colaci și ouă la cimitir, pe care le împărțeau copiilor și oamenilor săraci pentru sărbătorile de Paști. Cu un hârleț răscoleau de 2—3 ori mormântul, zicând că reînnoesc mormântul.

În ultimele decenii se sărbătorește „Ziua morților“ de 1 noiembrie când se pomenesc morții prin pomelnic, paos și rugă, se aprind lumânări și se duc multe flori la cimitir, obicei care se statornicește în toată zona Oaș.

Bocetul în Oaș

Bocetul redă spontan și direct durerea după cel dispărut. Bocetul este o cântare a mortului în care melodia se păstrează, în liniile ei esențiale, aceeași, pe care se interpune un text poetic profan. Femeile din Oaș bocesc numai individual. Niciodată un grup de două sau mai multe bocitoare nu vor începe cântecul simultan decât cu totul întâmplător și, în multe cazuri improvizat pe loc. Două momente se disting prin dramatismul lor: acela în care mortul este scos din casă și cel în care este lăsat în groapă. Acesta din urmă constituie punctul culminant și este imaginea cea mai zguduitoare a durerii și disperării pentru toți cei prezenți la ceremonia de înmormântare, dar mai ales pentru bocitoare, prin polifonia pe care o realizează. Odată cu aceasta, bocetul după cel mort încetează definitiv. Versurile bocetului diferă după vârstă și rolul pe care l-a avut în familie cel decedat, iar melodia păstrează în alcătuirea sa

¹¹ Informator: Văd. Roșca Irina, 60 ani, nr. 305, Gherța-Mică, și Rakoș Alexa, (1907—1989), str. Olarilor, nr. 654, Vama.

¹² Informatori: Bocriș Ioan, 50 ani, Cămarzana, nr. 26, Dragoș Petru, 76 ani, Negrești-Oaș, str. Turului și Pop Irina, 63 ani, nr. 235, Bixad.

vechile scări muzicale. În acest fel se realizează o creștere a dramatismului până la un anumit punct, care coincide cu așezarea mortului în groapă, după care urmează o descreștere care conduce spre o liniște firească și necesară.

Când durerea după cel dispărut este prea mare (o mamă își bocește băiatului sau fiica, ori a fiică își bocește mama), când sufletul celui ce bocește este cuprins de o neagră disperare, când vocea i se sugrumă și lacrimile-i seacă, atunci bocetul devine o zguduitoare lamentație, care se repetă cu mare forță și durere, sugerând parcă scurgerea timpului și destinului implacabil al omului: moartea.

Bocetul sau cântecele funerare din Oaș se detașează în mai multe piese, care se bazează pe un mod major, pe trisonul sol-si-re, care suscită un interes deosebit și se identifică adesea cu creații similare transilvănene, cu care păstrează puncte de contact și sunt o continuitate a gândirii, a filozofiei vechilor populații geto-dacice despre moarte.

*Spune-i, puiuc, la mama,
Cum îi rându pe-aicea.
Da nu i le spune tăte,
Una, două i-s bugăte.*

*Bucură-te, temeteu,
Mândră floare ți-aduc eu.
Nu-ți aduc să înflorească
Ci-ți aduc să veștejească.*

*Dragile mele surori
Răsădiți și-a mele flori
Că de mine va fi dor.*

*Ardă focu poticile
N-o fo bune leacurile
Ardă focu doctorii
Nu te-o putut lecui.*

*Mânânce-te-amaru moarte
Mult lucrui fără dreptate,
Numai tât cu strâmbătate.
De cei bătrâni nu ți-i scârbă,
De cei tineri nu ți-i milă.*

*Nu m-am așteptat așe
Să vie popa acasă
Să te cunune la masă.*

*Păcatu-i de Dumnezeu
Să vii tu în temeteu
Păcatu-i să putrezești
Că tare tânăruc ești.
Cine moare nu mai vine*

*Nu știu, rău-i, ori i-bine,
De-acolo n-o venit nime.*

*Scoală-mi-te, frate, da,
Scoală și stai într-un cot
Și te uită la norod
Că ți-o vinit la prohod.
Scoală și le mulțămne
C-o vinit a te petre.*

(Auzite de la Marincăș Irina, 59 ani,
Vama, nr. 415)

*Uă, Uă, Uă, dară mămucă,
Întoarce-te pe-o lăturucă
Și mă pune la spătiucă
Pă Mărie la picioare
Nu ți-om fa mare strâmtoare
Și de te-om cam strâmtori
Puii dumitale-om fi.*

*Mândră casă ți-ai făcut
Fără uși, fără ferești
Și pă noi să nu ne vezi.*

(Auzite de la Cseh Gheorghe, 67 ani,
Vama, nr. 877)

*Uă, uă, uă, mămucă da
Când îi țeși din odor
Seamănă-ne-un pic de dor
Pă crengile prunilor
Și vântu când a sufla
Crengile le-a scutura
Și pă noi ne-a astâmpăra.*

(Auzită de la v.ăd. Roșca Irina, Gherța-Mică, nr. 305)

*Pă drumu care te duci
Este-un pom cu poame dulci
Din ele să nu mănânci
Că din ele de-i mânca
Înapoi nu-i înturna.*

(Auzită de la Leușca Ana, 66 ani, Rac-
șa, nr. 136)

*Deschide, mamă, poarta
C-amu vine și tata.
Știu bine că li-i-ntreba
Cum ni-i rându pe-aicea
Nu le spune tăte, tăte,
Două, tri i-or fi bugăte.
Nu le spune tăte, da
Că tare s-a supăra
Și oa dure inima
Nu le spune pă cărare
Că tare s-a supărare.*

(Auzită de la Tântaș Maria, 65 ani,
Vama, str. Micău, nr. 820)

*Io, io, io, găzducă, io,
Nu-i mai me altu la oi
Și-n trâmbiță nu-i cânta
Oile când or zbiera,*

Cântarea mortului

*Vine moartea nemiloasă
Cu cuțit și cu o coasă
Și-mi ia sufletul din casă
Eu mă rog să mi-l mai lase
Și ea mă scoate din casă.*

*Veniți, frați, veniți, surori,
Și mă-mpodobiți cu flori
De la cap pân la picioare,
Faceți trupul tot o floare.*

*Stropiți-mă și cu apă
Căci de-acum mă bagă-n groapă
Și mă stropiți și cu vin
Căci înapoi nu mai vin.*

*Că mă duc unde m-așteaptă,
La judecata cea dreaptă,
Nu știu, la rău ori la bine
Cum o vrea Domnul cu mine.*

Oare cin-apă le-a da.

(Auzită de la Pop Maria, 40 ani, Turț,
nr. 45)

*Uă, uă, uă, tătuca nost
Tăt așe-o zis oamenii
Că pă sub gard îi muri.
Da te-o ajutat Dumnezeu
C-ai murit în patu tău.
Dumnezeu te-o ajutat
C-ai murit în pat curat.*

(Auzită de la Sas Gh., 38 ani, Certeze,
Str. Principală, nr. 39)

*Io, io, io, dragă Ioane,
Cu jele te cânt pă tine
Că ți-s picioarele legate
Și nu-i me la mândre departe.
Măinile-s pă piept la tine,
N-or tăt sări-n cap la mine.
Pice bulgării pă tine
Cum ai dat cu ei în mine.
Pice cât de îndesat
Cum mi-ai dat pe după cap.*

(Auzită de la Coțan Marta, Gherța-
Mică, Str. Bisericii, nr. 324)

*Acum ceasul mi-o venit
Și lumea am părăsit.
Acum lumea o părăsesc
Și de voi mă despărțesc.*

*Vino, lume, de-mi arată
Calea-aceasta neumblată,
Calea-aceasta de drum sfânt
Care duce în mormânt.*

*Dragile mele surori
Voi sădiți și-a mele flori.
Le sădiți și le udați
Și de mine nu uitați.*

*Căci astăzi Domnul Isus
Mă cheamă la dânsu sus
Și-o să stau la judecată
Când o să stea lumea toată.*

Voi, acei ce ați rămas,
Vă rog ca-n ultimul ceas
Pe mine nu mă uitați
Și Domnului vă rugați.

Trupu-n pământ odihnească,
Sufletul să-mi mântuiască,
Păcatele mele șteargă
Rămas-bun o lume-ntreagă.

(Auzită de la Marincea Florica, 40 ani, Vama, str. G. Coșbuc, nr. 415).

Cântarea mortului se cânta în rare ocazii, atunci când cel decedat este regretat de întreaga populație sătească, și se compune în zile pre-înmormântării.

BIBLIOGRAFIE

1. Ioan H. Ciubotaru, *Cadrul etnografic al cântecului funerar pe Valea Somuzului Mare*, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei”, 1978, Cluj-Napoca, p. 370—388.
2. Băcescu, C., *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*, București, 1961, p. 258—261.
3. Emil Gârleanu: *Din lumea celor care nu cuvântă*, București, 1927, p. 59—60.
4. Butură Valeriu: *Credințe în legătură cu cultura grâului la românii din Transilvania*, în „Sociologie românească”, 1937, an II, nr. 7—8, p. 358—362.
5. *Dicționarul limbii române*, serie nouă, tom VI, București, 1967, p. 578—579.
6. Fochi, Adrian: *Folclor românesc din Transilvania secolului al XVIII-lea*, în „Revista de folclor”, an III, nr. 1, p. 45—62.
7. Marian, S. Fl.: *Înmormântarea la români*. Studiu etnografic, București, 1892, p. 516.
8. Mușlea, Ioan: *Cercetări etnografice și de folclor*, ediția a II-a, îngrijită și Introdusă de Ion Talos, București, 1972, p. 7—28; 404—424.
9. Șăineanu, Lazăr: *Mitologia clasică. Credințele religioase și legende eroice ale grecilor și ale românilor*, Craiova, 1898, p. 73.
10. Vulcănescu, Romulus: *Coloana cerului*, București, 1972, p. 75.
11. *Dicționarul limbii române moderne*, București, Ed. Academiei, 1958, p. 776.
12. *Studii și comunicări VII—VIII*, Muzeul județean Satu Mare, 1986—1987, p. 316—321.
13. Ioan Grigoruț: *Bocetul în Oaș*, în „Cronica sătmăreană”, 16 iunie 1973.
14. Bârlea, Ovidiu: *Folclorul românesc*, (I), București, Editura Minerva, 1981.

LE CADRE ETHNOGRAPHIQUE DU CULT FUNÉRAIRE EN OAS

(Résumé)

Cet article sur le cadre ethnographique du cult funéraire en Oaș comprend les résultats des recherches faites pendant plusieurs années et plusieurs étapes. L'article commence avec les signes supposés primitifs de la mort, l'état d'agonie et le mort.

Puis les mesures prises par les membres de la famille en deuil pour respecter le plus fidèlement possible le cadre ethnographique du cult funéraire à propos l'enterrement et le repas funéraire du mort.

Les trois jours où le mort est dans la maison, les femmes de la famille pleurent jusqu'à ce qu'il est enterré. La commémoration du mort se fait à six semaines et à un an, quand on fait le repas funéraire où sont invités des hommes et des femmes âgés.